

Tammelassa Raanpäässä ja Suujärvenharjulla sijaitsevien alueiden kehittämis- ja suojelutoimet

124/11.05.01/2019

KH 01.07.2019 § 166

Lounais-Hämeen Luonnonsuojeluyhdistys ry. (LHLSY) esittää Forssan kaupungille ja Tammelan kunnalle Saaren kansanpuistossa sijaitsevan Raanpään ja Suujärvenharjun alueen suojelemista kokonaisuudessaan. Alueen osoittava kartta on liitteenä 1.

Suojelemalla alueita luonnonsuojelulain perusteella turvataan lajiston ja luontotyyppien monimuotoisuutta. Luonnonsuojelualuein huolehditaan lisäksi kansallismaiseman, kulttuuriperinnön ja virkistys- ja retkeilyalueiden säilymisestä.

Vuonna 1932 Lounais-Hämeen Kotiseutu- ja Museoyhdistys ry. vuokrasi Saaren kartanon omistajalta Tammelassa sijaitsevan maa-alueen ja perusti alueelle Saaren kansanpuiston käytettäväksi yleisenä virkistys- ja vapaa-ajan viettopaikkana. Kansanpuisto sijaitsee Tammelan ylängöllä maisemallisesti ja geologisesti arvokkaalla Kaukolanharjun harjujaksolla. Suujärveen viettävään rinteeseen rakennettiin vuonna 1933 ulkoilmateatteri. Alueella on vuodesta 1934 lähtien näihin päiviin asti vietetty juhannusjuhlia.

Vuonna 1980 Forssan kaupunki ja Tammelan kunta saivat maanomistajalta ulkoilmateatterin ympäröivine alueineen lahjoituksena ja ostivat häneltä muun kansanpuiston alueen.

Kaupunki ja kunta ovat perustaneet Saaren kansanpuiston hoitokunnan, johon ne molemmat valitsevat kolme jäsentä. Kaupungin jäsenet on nimennyt tekninen lautakunta ja sen jälkeen yhdyskuntalautakunta. Kaupungin jäsenet on valittu viimeksi vuosiksi 2013 - 2016.

Esitetty suojelualue kuuluu merkittävilta osin Kaukolanharjun Natura 2000 -alueeseen. Natura-alueen raja-s on esitetty liitteessä 2.

Valtioneuvoston päätöksen mukaisia Natura-alueita koskevat luonnonsuojelulain 65 ja 66 §:n säännökset. Natura-alueen suojeluperusteita kuvattiin valtioneuvoston vuonna 2018 tekemässä Natura 2000 -alueiden tietojen tarkistamista ja verkoston täydentämisestä koskevassa päätöksessä seuraavasti:

Valtakunnallisesti arvokas harjualue, johon sisältyy edustavasti luonnontilaisia pienvesiä. Uhkatekijänä on voimakas virkistyskäyttö. Alueella kymmenkunta kesämökkiä. Suojelutavoitteen määrittely: Kaikki

tietolomakkeen taulukoissa 3.1 ja 3.2 mainitut luontotyyppit (karut ja kirkasvetiset järvet, humuspitoiset järvet ja lammet, boreaaliset luonnonmetsät, lehdot, harjumetsät, metsäluhdut, puustoiset suot) ja laji (Herzogiella turfacea) kuuluvat alueen suojeluperusteisiin ja kaikkien niiden suojelutavoitteena on vähintäänkin alueen merkityksen säilyttäminen osana verkostoa.

Lisäksi alueen suojelussa ja hoidossa korostetaan seuraavia tavoitteita:

Alueella vallitseva luontotyyppien ja lajien sekä niiden elinympäristöjen tila säilytetään turvaamalla luonnon omien prosessien mukainen kehitys.

Euroopan unioni pyrkii pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden kadon alueellaan. Natura 2000 -verkosto on yksi tärkeimmistä keinoista päästä tavoitteeseen.

Osa Saaren kansanpuistosta on Natura-aluetta tavallaan sattumalta. Yli 20 vuotta sitten Natura-rajauksia tehtiin pitkälti tuolloin olleiden harjensuojelu-, soidensuojelu- ja linnustonsuojeluohjelmien rajausten perusteella. Tästä johtuu myös kansanpuiston Natura-alueen rajaus, joka on harjensuojeluohjelman mukainen.

Suojeltavaksi esitettävää aluetta on niin ikään tutkittu Saari-Kaukola-Ojanen-Porras -osayleiskaavassa. Tällöin on arvioitu, että aluekonaisuudella on luonnonsuojelullisia arvoja, vaikkakaan SL-merkintää ei ole vahvistettu.

Suojeltavaksi esitettävän alueen arvo on tunnistettu Kanta-Hämeen maakuntakaavassa, jossa alue on esitetty virkistys-, retkeily- tai ulkoilualueeksi, luonnonsuojelualueeksi, valtakunnallisesti merkittäväksi maisema-alueeksi ja osin valtakunnallisesti ja osin maakunnallisesti merkittävaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi. Esitetty suojelu olisi linjassa maakuntakaavan merkintöjen kanssa.

Kansanpuiston luoteispuolella on suojeltu yksityismaita kolmessa osassa luonnonsuojelualueeksi. Luonnonsuojelualueen nimi on Kaukolanharju. Nykyisen luonnonsuojelualueen rajauksen osoittava kartta on liitteenä 3.

Vuonna 2012 Saaren kansanpuistossa tehtiin METSO- toimintaohjelman mukainen metsien luontoinventointi. Kyseessä on Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma METSO, jonka tavoite on osaltaan pysäyttää metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantuminen ja vakiinnuttaa luonnon monimuotoisuuden suotuisa kehitys vuoteen 2025 mennessä. Suojellen tai hoitaen arvokkaita metsiä suojellaan myös niissä eläviä harvinaisia tai taantuvia lajeja. MET-

SO-ohjelman avulla edistetään samalla luonnon virkistyskäyttöä ja yritystoimintaa sekä huolehditaan maisemasta ja metsän muiden hyötyjen säilyttämisestä. METSO-ohjelman mukainen suojelu on metsänomistajalle täysin vapaaehtoista.

Luokituskartta on liitteenä 4. Ensimmäisen (I) luokan kohteet ovat puuston rakennepiirteiltään ja/tai lajistoltaan jo nykyisin monimuotoisuudelle selvästi arvokkaita alueita, ja ne ovat ensisijaisia METSO-ohjelman kohteita. Toisessa (II) luokassa ovat muut monimuotoisuuden kannalta merkittävät kohteet, joissa on jo monimuotoisuuden kannalta tärkeitä puuston rakennepiirteitä tai monipuolista lajistoa. Yleensä II luokan kohteet ovat puustoltaan joko I luokan kohteita nuorempia tai niukkalahopuustoisempia, mutta nekin ovat monimuotoisuuden kannalta merkittäviä alueita. Kolmannessa (III) luokassa on puuston rakennepiirteiltään suotuisaan suuntaan kehittyviä tai sijainniltaan hyviä kohteita, joita voidaan kehittää aktiivisen luonnonhoidon avulla tai joiden annetaan kehittyä itsekseen luonnontilaisen kaltaiseksi. Esimerkiksi I ja II luokkiin kuuluvien kohteiden välittömässä läheisyydessä olevia tai näiden välistä kytkeytyneisyyttä merkittävästi edistäviä monimuotoisuusarvoiltaan kehittyviä tai luonnonhoito-toimin kehitettäviä kohteita voi olla mielekästä ottaa mukaan METSO-kohteiden rajauksiin. Kohteiden arvottamisessa on edellä esitetyn luokituksen ohella tarpeen ottaa huomioon kohteen kokonaismerkitys, myös saavutettava monimuotoisuuden taso. Metso-ohjelman mukaista suojelua ei kohteille ole toistaiseksi haettu.

Suojeluesityksessään Lounais-Hämeen luonnonsuojeluyhdistys ry. mainitsee saaneensa tietoonsa, että alueelle on tekeillä metsähakkuita sisältävä metsänhoitosuunnitelma. Luonnonsuojeluyhdistyksen mielestä kaupungin ja kunnan tulee selvittää suojelumahdollisuudet ja toteuttaa alueen suojelu, ennen kuin alueella tehdään luontoarvoja heikentäviä uusia hakkuita tai muita metsänhoitotoimia.

Suojeluesityksessä todetaan, että tuoreiden luontotyyppien ja eliöiden uhanalaisuusarvioiden mukaan metsäelinympäristön muutos metsänhoidon vuoksi on merkittävimpiä syitä metsälajien ja -luontotyyppien uhanalaisuuteen. Suomi on sitoutunut pysäyttämään monimuotoisuuden köyhtymisen, ja siksi jokainen tavoitetta edistävä toimi tulee toteuttaa välittömästi.

Kokonaisuudessaan suojeltavaksi esitettävä alue muodostaa luonnonsuojeluyhdistyksen mukaan eteläsuomalaisten luontotyyppien mosaiikin. Siksi kokonaisuus on erityisen merkittävä.

Lounais-Hämeen luonnonsuojeluyhdistys ry:n suojeluesitys on kokonaisuudessaan nähtävänä kokouksessa ja luottamushenkilöiden sähköisessä kokousjärjestelmässä.

Saaren kansanpuisto on Salmistonmäen ohella Forssan kaupungin arvokkaimpia luontoalueita. Saaren kansanpuiston koko aluetta on tarkasteltu tuoreissa selvityksissä. Vuoden 2019 keväällä Lounais-Hämeen luonnonsuojeluyhdistys teki liito-oravaselvityksen. Vuonna 2016 Forssan kaupunki teetti alueen putkilokasvillisuus-, sammal- ja luontotyyppiselvitykset. Selvitysten tulokset tukevat käsitystä, että koko Saaren kansanpuiston alueella on luonnonsuojelullisia arvoja.

Vuonna 1998 kansanpuiston alueelle laadittiin hoito- ja käyttösuunnitelma. Suunnitelmassa on korostettu uimaranta-alueiden, paikoitus-alueen ja alueelle tuloväylien kehittämistä ja rakentamista. Suunnitelma on ristiriidassa nykyisen maakuntakaavan kanssa.

Vuonna 2010 Saatsi Arkkiehdit Oy laati Lounais-Hämeen Museot -nimisessä EU-hankkeessa matkailukäyttöön alueelle hoito- ja käyttösuunnitelman. Osin vanhentuneet suunnitelmat tulisi ajantasaistaa ja yhdistää nykyvaatimusten mukaisiksi.

Salmistonmäen alueelle on laadittu luonnon monimuotoisuuden kehittämiseksi hoito- ja käyttösuunnitelma, mutta Saaren kansanpuistosta se puuttuu. Ajantasaisen hoito- ja käyttösuunnitelman puuttuessa kansanpuiston alueella ei ole selkeää suunnitelmaa siitä, miten alueen luontoarvot säilytetään ja miten samalla turvataan alueen merkitys kestäväälle virkistyskäytölle.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi maanomistajan hakemuksesta tai tämän suostumuksin perustaa luonnonsuojelulain 10 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun muun luonnonsuojelualueen lain 10 §:n 2 momentissa tarkoitetulle alueelle. Harkittaessa alueen perustamista on otettava huomioon myös muut yleiseen etuun liittyvät näkökohdat. Luonnonsuojelualueen perustamispäätöstä ei saa antaa, elleivät maanomistaja ja ely-keskus ole sopineet alueen rauhoitusmääräyksistä ja aluetta koskevista korvauksista.

Yksityisten omistamien luonnonsuojelualueiden hoitoa ja käyttöä suunnitellaan maanomistajien, ely-keskuksen ja Metsähallituksen yhteistyönä.

Luonnonsuojelulain 10 §:n 2 momentin mukaan suojelualue voidaan perustaa, jos

- 1) alueella elää tai on uhanalainen, harvinainen tai harvinaistuva eliölaji, eliöyhteisö tai ekosysteemi;
- 2) alueella on luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja;
- 3) alueella on erikoinen tai harvinainen luonnonmuodostuma;
- 4) alue on erityisen luonnonkaunis;
- 5) alueella on harvinaistuva perinneluontotyyppi;

6) luontotyyppin tai eliölajin suotuisan suojelutason säilyttäminen tai saavuttaminen sitä vaatii; tai

7) alue on muutoin niin edustava, tyyppilinen tai arvokas, että sen suojelu voidaan katsoa luonnon monimuotoisuuden tai kauneuden säilyttämisen kannalta tarpeelliseksi.

Laissa säädettyjen edellytysten voidaan katsoa olevan olemassa.

Tammelan kunta on käsitellyt luonnonsuojeluyhdistyksen aloitetta ja pyytänyt aloitteesta lausuntoa Saaren kansanpuiston hoitokunnalta ja kunnan ympäristölautakunnalta.

Ennen yksityiskohtaista kannanottoa asiaan kaupungin tulisi tutkia luonnonsuojelualueen perustamisedellytyksiä lisää ja mm. neuvotella Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa suojelukriteerien toteutumisesta sekä niistä ehdoista, joiden avulla luonnonsuojelulliset arvot alueella säilyisivät rajoittamatta turhaan ihmisten liikkumista ja maihinnousua mutta tiettyjä pisteitä suojellullakin alueella kehittäen.

Forssan kaupunki hoitaa nykyisin myös Tammelan kunnan ympäristönsuojelutehtävät. Siksi olisi luontevaa antaa valmistelutyö kaupungin ympäristönsuojeluyksikölle tehtäväksi. Luonnonsuojelun edistäminen on osa ympäristönsuojelun edistämistä ja kuuluu kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviin.

Kaupungin ja kunnan olisi Lounais-Hämeen luonnonsuojeluyhdistys ry:n aloitteesta riippumatta perusteltua hoitaa kyseisiä alueita entistä monimuotoisemmin.

Saaren kansanpuisto ja Lounais-Hämeen pirtti sitä ympäröivine maa-alueineen ovat luonnoltaan ja toiminnaltaan yhtenäinen kokonaisuus. Tämän vuoksi olisi tarkoituksenmukaista arvioida kansanpuiston alueen ja pirtin alueen mahdollista suojelutarvetta kokonaisuutena. Nykyisin myös suojelualueille on mahdollista osoittaa sellaisia kehitystoimia, jotka voisivat olla Lounais-Hämeen pirtin toiminnalle eduksi. Tämän tutkimiseksi tulisi selvittää, voitaisiinko pirtin ja sitä ympäröivän maa-alueen kehittämistavoitteet ottaa mukaan kokonaisuuteen.

(NS-Ä, SK, MP)

Lisätiedot: ympäristöpäällikkö Niina Salminen-Åberg, puh. 03 4141 5268, niina.salminen@forssa.fi

Kaupunginjohtaja: Kaupunginhallitus

1. antaa edellä tarkoitettujen Tammelassa Raanpäässä ja Suujärvenharjulla sijaitsevien alueiden suojelutoimet teknisen ja ympäristö-

toimen toimialan ympäristönsuojeluyksikön valmisteltaviksi seuraa-
vasti:

- Lounais-Hämeen Pirtin Säätiön hallinnoima alue pyritään myös otamaan mukaan kehitettävän alueen laajuutta koskevaan tarkasteluun
- Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa neuvotellaan asiasta sekä arvioidaan alueen suojeluarvoja ja erilaisia kehittämissuunnitelmia käytettävissä olevan materiaalin perusteella
- alueen luonnon suojelemiseksi ja tarvittaessa sen hoitamiseksi laaditaan alustavat määräykset

2. edellyttää Saaren kansanpuiston hoitokuntaan valittujen kaupungin edustajien sekä kaupungin viranomaisten pidättävän edellä tarkoitetun asian käsittelyn aikana Raanpään ja Suujärvenharjun alueella puiden kaadoista ja muista vastaavista toimista, jotka vaikuttavat tai ovat omiaan vaikuttamaan suojeluarvoihin ja maisemaan, mutta oikeuttaa kaupungin edustajat ja viranomaiset tekemään mm. uimarantojen ja juhla-kentän ympäristössä olevien paljastuneiden puunjuurien suojaustoimenpiteitä

Päätös: Kaupunginhallitus hyväksyi ehdotuksen.